

Rašytojo Vytauto Petkevičiaus kalba Sąjūdžio steigiamajame suvažiavime

Gerbiamieji Suvažiavimo delegatai ir svečiai. Mieli sąjūdininkai ir visi čia susirinkę geros valios žmonės.

Visų pirma leiskite man kartu su jumis pasidžiaugti pirmuoju tikrai liaudišku forumu, į kurį suvažiavome iš visų Lietuvos kampelių ir kuriame pagaliau turėsime teisę atvirai, laisvai ir nesidairydami į šalis išsakyti visą tiesą, kurią išnešiojome savo širdyse ir už kurią ne vieną sykį turėjome vienaip ar kitaip gana skaudžiai nukentėti. *(Plojimai.)*

Į Sąjūdį mesėjome įvairiais keliais. Vieniems jis buvo painus, ilgas ir kupinas visokiausių prieštaravimų. Kitiems neaiškus ir užverstas sunkiais darbais.

Parašė Vytautas Petkevičius

Šeštadienis, 2009 Vasario 14 02:00 - Paskutinį kartą atnaujinta Antradienis, 2011 Balandžio 12 02:22

Trečius užgriuvo kaip nelauktas ir netgi neužtarnautas senelių palikimas. Ketvurtiems iš viso atrodė kaip neįgyvendinama pasaka.

O dar kitus, jaunus ir neprityrusius, jis skatino aukotis ir neapdairiai lipti ant stalinistų užkurto laužo. Tačiau dabar ne viduramžiai, ir mus puola ne keli tūkstančiai kryžėivių, bet labai gerai organizuotas ir ištreniruotas biurokratinis aparatas.

Todėl mes, Sąjūdžio vadovai, pagauti patriotinės ekstazės, negalime į tą puolimą atsakyti naujais Pilėnais. Tauta turi gyvuoti, ji turi klestėti ir būti laisva ne kur nors nupirktame Brazilijos kampelyje, ne dausose, ne Sibire, bet čia, mūsų tėvų ir protėvių žemėje.

Tą teisę mes gavome užgimę. Tą teisę mums garantuoja didžioji Žmogaus teisių deklaracija ir netgi apkarpyta, deformuota ir gerokai supainiota dabartinė mūsų Konstitucija.

Bičiuliai, šiandien mes išgyvename gilų, visapusišką ir nebesugrąžinamą destalinizacijos procesą. Mes vis dar negalime suvokti, kokių būdu, kokiais keliais ir kokių jėgų varomas mūsų daugiatautę šalį apvaldė toks baisus, masinėmis žudynėmis pagarsėjęs blūdas, kuris dabar be jokios baimės ir visai pelnytai vadinamas raudona spalva padažytu fašizmu. (*Plojimai.*)

Vieni mano, kad tokią anomaliją pagimdė nežinia iš kur atsiradęs pasiutęs istorijos laikas, kiti galvoja, kad Apvaizda ta nelaime mus nubaudė už gausias nuodėmes, treti teigia, kad stalinizmas - tai kažkas nepaaiškinama ir nesutalpinama žmogaus proto ribose.

Tačiau man, istorikui ir rašytojui, tai atrodo paprasta ir net dėsninga. Dar 1917 metais Plechanovas kreipėsi į Smolnyje užsidariusį Vladimirą Leniną, perspėdamas jį, kad pradėti įgyvendinti socialistinę revoliuciją Rusijoje dar per anksti.

Jis revoliucijos vadą įspėjo maždaug tokiais žodžiais: "Jeigu jūs Rusijos valstiečio neišvirsite buržuazinės demokratijos katilė, jūs sukursite diktatūrą, šlykštesnę už carizmą, praliesite upelius nereikalingo kraujo ir priversite viso pasaulio žmones suabejoti komunizmo idėja".

Parašė Vytautas Petkevičius

Šeštadienis, 2009 Vasario 14 02:00 - Paskutinį kartą atnaujinta Antradienis, 2011 Balandžio 12 02:22

(Plojimai.)

Tie pranašiški žodžiai, kaip matome, beveik išsipildė. Iš feodalinės tautų kalėjimo imperijos mes, neapdairiai eksperimentuodami, peršokome ne į socializmą, bet į Stalino ir jo pakalikų organizuotą, žmogiškąjį veidą praradusią paranoinę diktatūrą. Ir tik dabar, XIX partinės konferencijos ir Michailo Gorbačiovo politikos vedami, mes viską turime pradėti iš naujo.

Taip sakant, turime mokytis ir mokyti visuomenę elementarių demokratijos pagrindų. Šią sunkią naštą ant savo pečių užsivertė Sąjūdis.

Mano galva, mes, pasimokę iš saujelės dorų, tačiau per daug pasikarščiausių revoliucionierių, šiandien turime labai gerai išstudijuoti ir apsvarstyti dabartiniu metu susidariusią revoliucinę situaciją, kad per daug neatsiplėštume ir nenubėgtume pirma visos savo tautos ir kad nuo jos neatsiliktume, kaip atsiliko kai kurie mūsų Respublikos vadovai, kuriuos Sąjūdis įnirtingai stumia pirma savęs persitvarkymo link, o jiems aktyviai besipriešinant, buvo priverstas pastūmėti į šalį.
(Plojimai.)

Bičiuliai, šiandien ne 1918 ir ne 1940 metai. Neužmirškime, kad įprotis labai dažnai yra pavojingesnis už prigimtį, todėl nenumeskime nuo svarstyklių tos mankurtiškos stalinizmo politikos, kuri mūsų tėvynainiams metų metus buvo kalama į galvą.

Nepamirškime ir to, kad vis dar tebeveikia didžiulis, gerai ištreniruotas slopinimo aparatas, prieš kurį M.Gorbačiovas dar tik vyriškai užsimojo, tačiau galutinai jo nesutriuškino. Žodžiu, ir čia mums lieka atkaklus, kantrus ir ilgas visų mūsų gyvenimo sričių demokratizavimo darbas.

Pakantumas kitų nuomonei, viešumas ir nuomonių pliuralizmas turi būti pagrindiniai mūsų ginklai. Tačiau ir čia mes negalime laukti labai lengvos ir greitos pergalės.

Tikroji demokratija panaši į demokratizaciją tik tiek, kiek tyras šaltinis panašus į kanalizaciją. Mes turime apsivalyti, o ne išsirėkti įžeidinėdami kitus; mes turime išsakyti visas savo bėdas, o ne fanatiškai šauktis keršto.

Parašė Vytautas Petkevičius

Šeštadienis, 2009 Vasario 14 02:00 - Paskutinį kartą atnaujinta Antradienis, 2011 Balandžio 12 02:22

Mes turime ne virkauti, bet sukaupti visas jėgas, kad galėtume užkirsti kelią bet kokioms mūsų netobulų įstatymų deformacijoms. Žodžiu, turime ieškoti demokratiškų ir tik demokratiškų kelių iš susidariusios krizinės padėties.

Per tuos penkis mūsų bendro darbo mėnesius jūs pastebėjote vieną keistą dėsningumą: visos tautinės mažumos, gyvenančios mūsų Respublikoje, be didelių išlygų sutinka beveik su visais mūsų programos punktais.

Bet vos tik šneka prasideda apie tai, kad lietuvių kalba mūsų krašte turi tapti valstybine, tučtuojau mūsų adresu pasipila visokiausi kaltinimai nacionalizmu, separatiškumu, fašizmu ir kitokia velniava, tarsi rusų kalba būtų vienintelis internacionalistų bendravimo įrankis. (*Plojimai.*)

Aš noriu pareikšti, kad mes ryžtingai atmetame visus tuos keiksmazodžius kaip mūsų tautos įžeidimą. (*Plojimai.*) Mes ne nacionalistai.

Mes niekada tokie nebuvo, nesam ir niekada nebūsime. Tai ne deklaracija, o natūrali, istoriškai susiklosčiusi ir iki šių dienų lietuvių tautą tebelydinti tradicija.

Tačiau draugai šovinistai ir tautinės mažumos, gyvenančios **mūsų** žemėje, taip pat turi prisiimti nė kiek ne mažesnę internacionalinę atsakomybę, kuri šiandien būtina kiekvienam iš mūsų.

Ne mes rusus trėmėme į Sibirą ir prie Laptevų jūros, ne mes Vilniaus krašte lenkinome lietuvius ir primetėme jiems šlykščią tuteišių pravardę.

Ne mes Baltarusijos lietuviškuose kaimuose sugriovėme bažnyčias ir uždarėme lietuviškas mokyklas.

Todėl, reikalaudami susiklausymo ir santūrumo iš savo tautiečių, mes turime visišką teisę

Parašė Vytautas Petkevičius

Šeštadienis, 2009 Vasario 14 02:00 - Paskutinį kartą atnaujinta Antradienis, 2011 Balandžio 12 02:22

pareikalauti tokio pat santūrumo ir iš brolių rusų, kurių dauguma čia atsirado kaip aktyvūs stalinistinės politikos vykdytojai. *(Plojimai.)*

To mes turime pareikalauti ir iš brolių lenkų kurie vis dar nenori pamiršti savo mažo stalinuko maršalo Pilsudskio iškelto šūkio: "Od morza do morza". *(Plojimai.)*

Mes manome, kad tautinis atgimimas reikalingas ne tik mums. Argi feodalinis Stalino batas pasivaikščiojo tik po mūsų nelaimingą kraštą? Argi rusų tautai nereikia naujo dvasinio ir kultūrinio atgimimo?

Argi jie visą savo gyvenimą blaškysis po didžiulės mūsų valstybės pakraščius vaduodami kitus ir niekada nenorės išsivaduoti iš juos labiausiai apėmusio ir ilgiausiai kultivuoto stalinizmo? *(Ilgai plojimai, šūksniai.)*

Sajūdininkai! Kaip istorikas ir rašytojas, aš jus noriu perspėti dar nuo vienos ilgus amžius mus kankinusios baudžiauninkiškos ligos. Trys lietuviai - penkios partijos.

Arba, kitais žodžiais šnekant, kai lietuvis nori mušti lietuvį, jis būtinai į talką pasikviečia svetimtautį!

Nepadarykime tos klaidos ir Suvažiavimo darbe. Pagrindiniu Sajūdžio veiklos principu turi tapti nacionalinis susitaikymas, nepaisant nei žmogaus įsitikinimų, nei jo partiškumo, nei tikėjimo, nei užimamos vietos visuomenėje.

Ištieskime vienas kitam ranką, juk mūsų "ne laukai prisėti". *(Plojimai.)*

Baigdamas savo kalbą, prašau visus atsistoti, susikaupti ir garbingai, širdyje, kaip kas mokat, prisiekti mūsų bendriems tikslams, mūsų Tėvynei. Ir mūsų tautos vienybei. Ačiū jums.

Parašė Vytautas Petkevičius

Šeštadienis, 2009 Vasario 14 02:00 - Paskutinį kartą atnaujinta Antradienis, 2011 Balandžio 12 02:22

(Ilgi plojimai. Šūksniai, skandavimas: "Vy-tau-tas, Vy-tau-tas".)

Ir po dvidešimties metų tas pats Vytautas Petkevičius - knygos "Prakeiktieji ir pateptieji" pabaigos pirmasis sakiny: **"Sajūdis - tai mano asmeninė nelaimė ir vienuolika metų, išėikvotų nežinia kam."**